היום נלמד בעזרת ה׳:

בכורות דף מה

(בעמוד הקודם)

משנה: מקיש בקרסוליו ובארכבותיו: כהן שרגליו עקומות. בין אם ברכיו עקומות כלפי חוץ, ואז כשהוא הולך הוא מקיש את קרסוליו זה בזה. ובין אם קרסוליו עקומות כלפי חוץ, ואז ברכיו נוקשות זו לזו בהליכתו.

ובעל הפיקים: מי שיש לו חתיכת בשר עגולה יוצאת מהאגודל שלו. (כמו שתפרש המשנה בהמשך, לאחר שתפרש מהו עיקל).

העיקל: והמשנה מפרשת איזהו העיקל? כל שהוא מקיף פרסותיו ואין ארכבותיו נוקשות זו לזו. כלומר כשהוא יושב ומצמיד את פרסות רגליו זו לזו, הברכיים שלו אינן נוקשות זו לזו כי הן עקומות.

פיקה יוצא מגודלו: זה הסבר ל׳בעל הפיקים׳.

עקיבו יוצא לאחוריו: כלומר השוק שלו עומד באמצע הפרסה והעקב שלו בולט אחורה.

פרסותיו רחבות כשל אווז: פרסות רגליו דקות ורחבות, ודומות לפרסות של אווז.

אצבעותיו מורכבות זו על זו: הן לא עומדות אחת ליד השניה אלא אחת על השניה.

או קלוטות: או שאצבעותיו מחוברות. אם הן מחוברות למעלה מהפרק האמצעי של האצבעות עד לגוף, כשר כי הן מופרדות מהפרק ועד הציפורניים. ואפילו אם הם מחוברות עד למטה מהפרק האמצעי כלומר עד הציפורניים, וחתך והפריד אותם, כשר.

היתה בה יתרת: היה לו אצבע מיותרת (אצבע שישית) וחתכה והוריד אותה. אם היה באצבע הזו עצם, פסול, כי עכשיו הוא מחוסר איבר. אבל אם לא היה בה עצם, הוא כשר, כי האצבע הזו אינה נחשבת איבר אלא סתם חתיכת בשר.

יתר בידיו וברגליו שש ושש עשרים וארבע: אם יש לו בכל יד ובכל רגל אצבע נוספת, סה"כ 24 אצבעות, ר' יהודה מכשיר וחכמים פוסלין (אפילו שכל ידיו ורגליו שוים במספר אצבעותיו, חכמים פוסלים (רמב"ם)).

השולט בשתי ידיו: שלא כמו אדם רגיל השולט ביד אחת יותר מאשר ביד השניה.

גמרא: תנו רבנן: נאמר במומים של כהנים "**שבר רגל**". אין לי ללמוד מכאן אלא שרק שבר רגל הוא מום. ומנין לרבות הקישן (= מקיש בקרסוליו), והעיקל, והקילבן (= פיקה יוצאת מאגודלו) שהם מומים? תלמוד לומר "או **שבר רגל**".

תנא – בעל הפיקין והשופנר: הברייתא מוסיפה עוד שני מומים. ורבי חייא בר אבא מבאר בשם רבי יוחנן. 'בעל הפיקין' = שהקרסול שלו גדול מאד. 'שופנר' = הקרסול שלו אינו בולט.

*

למדנו במשנה – פיקה יוצא מגודלו ועקיבו יוצא לאחוריו:

א"ר אלעזר שוקו יוצא באמצע רגלו: כפי שביארנו במשנה.

*

למדנו במשנה – פרסותיו רחבות כשל אווז:

אמר רב פפא: אל תחשוב שצריך שיהיה דומה לאווז לגמרי בשני הדברים, א. טריפה = רחבות ודקות ב. לא סדיקא = אצבעות מחוברות. אלא מספיק שדומה בדבר הראשון.

*

למדנו במשנה – אצבעותיו מורכבות זו על גב זו או קלוטות:

תנו רבנן: נאמר במומים "**שבר יד**". אין לי ללמוד מכאן אלא רק ששבר יד הוא מום, אבל מניין לי גם שאצבעות מורכבות, או קלוטות למעלה מן הפרק וחתכן. (הברייתא מתכוונת לאצבעות מחוברות סמוך לציפורנים. המשנה קוראת לזה 'למטה' והברייתא קוראת לזה 'למעלה').

הגמרא עוצרת ומקשה: **והאמרת כשר!** והרי אם חתך והפריד את האצבעות אמרנו במשנה שהוא כשר! ומתקנת: אלא 'ולא חתכן מנין'? על כך תלמוד לומר "או **שבר יד**".

*

למדנו במשנה – היתה בו יתרת וחתכה אם יש בה עצם פסול ואם לאו כשר:

אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן – והוא שנספרת על גב היד: מדובר שהאצבע הזו עומדת בשורה אחת עם שאר האצבעות ונספרת יחד איתן, אז אם יש בה עצם היא נחשבת איבר וכשחתכה הוא נעשה מחוסר איבר. אבל אם היא לא עומדת בשורה אחת, היא לא נחשבת איבר ואינה פוסלת את הכהן.

*

תנו רבנן. יתירה שיש בה עצם: אצבע יתירה של מת, שיש בה עצם אפילו אם אין בה צפורן, היא מטמאת במגע ובמשא וכן מטמאת באהל. ומדובר שיש בה קצת בשר (כי כזית בשר מטמא באוהל אפילו בלי עצם).

אבל אם אין בה בשר היא לא מטמאת באוהל, כי עצם לא מטמאת באוהל. אמנם העצם הזו עולה למנין 125 איברים לטמא באוהל, כי רוב איברי המת מטמאים באוהל. ומספר האיברים שבאדם הוא 248, ואם כן 125 זהו רוב של האיברים.

אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן – ובנספרת על גב היד: מה שאמרנו שאצבע יתרה (שיש עליה קצת בשר) מטמאת באוהל, מדובר שהיא עומדת בשורה אחת עם האצבעות.

אמר רב חסדא: את הדבר הבא אמר 'רבינו הגדול' הוא רב. אצבע יתרה של מת שיש בה עצם ואין בה צפורן, מטמאת במגע ובמשא ואין מטמאת באוהל. וביאר רבה בר בר חנה בשם ר' יוחנן שמדובר באצבע שאינה עומדת בשורה אחת עם שאר האצבעות.

הגמרא מבארת את החילוק בין המקרים:

אמר רבי יוחנן: חכמים עשו את דבריהם כ'דברי נביאות' כלומר כמו נביא שמאמינים לדבריו ואין לו צורך לתת הסברים. כי הרי ממה נפשך, אם האצבע היתרה נחשבת

'אבר' אם כן שתטמא גם באוהל, ואם היא לא נחשבת אבר שלא תטמא גם במגע ובמשא!

שני ביאורים:

אמר רב הונא בר מנוח משמיה דרב אחא בריה דרב איקא: אכן היא לא נחשבת 'איבר', אבל מכיון שיש בה עצם היא מטמאת במגע ובמשא, כי עצם בגודל שעורה מטמאת במגע ובמשא.

רב פפא אמר: אכן היא לא 'איבר' ולא היתה ראויה לטמא כלל, אבל חכמים גזרו על אצבע יתירה שאינה נספרת עם שאר האצבעות, אטו אצבע יתירה שנספרת עם שאר האצבעות שהיא כן איבר והיא מטמאת. קושיא: **אי הכי שאינה נספרת באהל נמי תטמא:** אם כן שתטמא גם באוהל בגלל הגזירה. תירוץ: **עבדו רבנן היכירא כי היכי דלא לישרפו עלייהו תרומה וקדשים:** רבנן עשו היכר כדי שאנשים ידעו שאצבע יתירה שאינה נספרת אינה 'איבר' מדאורייתא. כי אם יהיה לה את אותם הדינים כמו אצבע יתירה שנספרת, יבואו לשרוף תרומה וקודשים שנגעו באצבע הזו, אע"פ שבאמת הם לא נטמאו ממנה כלל.

*

תנן התם. רוב בנינו ורוב מנינו של מת אע"פ שאין בו רובע טמאין: כאמור עצם של מת בלא בשר אינה מטמאת באוהל. אבל אם יש כמה עצמות שהם 'רוב בנין' המת, או שהם 'רוב מנין (= מספר)' העצמות שלו, הם מטמאות באוהל. אפילו אם ין בעצמות שיעור של 'רובע הקב' (כי אם היה בהם רובע הקב הן היו מטמאות אפילו שאינם רוב בנין או מנין). עד כאן המשנה באוהלות. הגמרא מביאה ברייתא המבארת.

תנו רבנן. איזהו רוב בנינו? שני שוקיים וירך אחד, הואיל ורוב גובהו בגדול: שני שוקיים וירך אחד יוצרים את רוב גובה הגוף (בלי הראש) של אדם גדול שאינו ננס.

איזהו רוב מנינו? קכ"ה: 125 עצמות. כפי שביארנו למעלה.

אמר ליה רבינא לרבא תנא מניינא אתא לאשמועינן? וכי התנא בא ללמד אותנו חשבון, כמה זה רוב של 248? תשובה: **קמ"ל כדתניא וכו':** אדם שנולד חסר איברים ויש בו רק מאתים איברים, או אדם שנולד יתר איברים ויש בו מאתים ושמונים ואחד איברים. בכל אופן 125 עצמות של גופו מטמאים באוהל, ולא מתייחסים למספר

האיברים הפרטי שלו, כי הולכים אחר רוב האנשים בעולם. את זה באה הברייתא לחדש.

אמר רב יהודה אמר שמואל: מעשה בתלמידיו של ר' ישמעאל ששלקו זונה אחת שנתחייבה שריפה למלך, והמלך ציוה לשלוק אותה (בן יהוידע). הם בדקו ומצאו בה מאתים וחמשים ושנים איברים! באו וספרו לרבי ישמעאל, אמר להם רבי ישמעאל שמא באשה בדקתם? שהרי הוסיף לה הכתוב עוד 4 איברים, והם שני צירים ושני דלתות לרחם שלה.

תניא רבי אלעזר אומר וכו': הגמרא מביאה מקורות לכך מפסוקים.

לרבי עקיבא קשיא דתלמידי רבי ישמעאל: כי רבי עקיבא מוסיף את 'המפתח' שהוא איבר חמישי. והם מצאו רק ארבע איברים נוספים! תירוץ: **דלמא איידי דזוטרא אתמוחי מתמח:** בגלל שהמתפח הוא איבר קטן הוא נמחה במים של השליקה, והם לא ראו אותו.

אמר רב וכולן אין מטמאין באהל: כל האיברים הנוספים שיש לאשה, אינם מטמאים באוהל כשהם איבר בפני עצמו עם קצת בשר. שנאמר "**זאת התורה** אדם **כי ימות באהל**" דבר השוה לכל אדם מטמא באוהל, ולא איבר שיש רק לאישה ולא לאיש.

אמר ליה אביי ובאיש ליכא? האם לאיש אין איברים נוספים על ה-248? והרי ישעיהו אמר "צִירִים אֶחָזוּנִי כְּצִירֵי יוֹלֵדָה"! תירוץ: **צירי בשר:** הצירים הללו עשויים מבשר בלא עצמות, ולכן הם לא נחשבים לאיברים. קושיא: **והכתיב "אֲדֹנָי, בַּמַּרְאָה נֶהֶפְכוּ צִירַי עָלַי"!** תירוץ: **הכא נמי צירי בשר.**

הכי נמי מסתברא: וכך מסתבר לומר. כי אם לא תאמר כך, אם כן אין לאף אדם בעולם 248 איברים האמורים במסכת אוהלות, כי גם לאיש ואם לאשה יש יותר איברים. אלא בהכרח שלאיש אין יותר איברים והצירים הללו הם צירי בשר.

*

למדנו במשנה - יתר בידיו וברגליו: אם יש לו בכל יד ובכל רגל אצבע נוספת סה"כ 24 אצבעות, ר' יהודה מכשיר וחכמים פוסלין.

אמר ר' יצחק ושניהם מקרא אחד דרשו: רבי יהודה וחכמים נחלקו בפירוש של אותו הפסוק. נאמר במלחמת דוד בפלשתים שהגיע פלשתי שהיו לו שש אצבעות בכל יד ורגל. ככתוב "**ויהי איש מדון, אצבע ידיו ואצבע רגליו שש ושש, עשרים וארבע מספר**". לדעת חכמים הפסוק מספר בגנותו של האיש כי זה מום. ואילו לדעת רבי יהודה הפסוק מספר בשבחו וזה לא מום אלא מעלה.

אמר רבה מה לי דכתיב "שש ושש עשרים וארבע מספר"? מדוע הפסוק צריך להגיד לי כמה יוצא החשבון של כל האצבעות של הפלשתי? תשובה: **צריכי:** כי אם היה כתוב רק "אצבע ידיו ואצבע רגליו שש ושש" הייתי חושב שרק ביד אחת וברגל אחת היו לו שש אצבעות, ולכן כתוב "עשרים וארבע". ואם היה כתוב רק "עשרים וארבע" הייתי חושב שביד אחת היו לו חמש אצבעות וביד השניה היו לו שבע אצבעות, וכן ברגליים היה כן, ולכן כתוב גם שבכל יד ורגל היו לו שש אצבעות.

"מספר" בנספרת על גב היד: והפסוק מוסיף ואומר "**במספר**" ללמד שהאצבעות הללו עמדו בשורה אחת עם שאר האצבעות וספרו אותם עם שאר האצבעות שביד.

תניא אמר רבי יהודה מעשה באדם אחד וכו': רבי יהודה רצה להביא ראייה משם שאדם שיש לו שש אצבעות בכל יד ורגל זו מעלה, כי רבי טרפון אמר לו 'כמותך ירבה בישראל'. אבל דחה ר' יוסי וכי משם יש ראיה? רבי טרפון התכון לומר לו, כל הממזרים והנתינים יהיו כמותך ויהיו להם שש אצבעות, ובכך יכירו אותם ולא יתחתנו איתם.

*

למדנו במשנה – השולט בשתי ידיו.

תנו רבנן. איטר בין ביד בין ברגל פסול: איטר ברגל הוא אדם שמתחיל ללכת ברגל שמאל.

מר סבר כחישותא וכו': הגמרא מבארת את טעם המחלוקת בשולט בשתי ידיו. לדעת רבי זו חולשה שנולדה לו ביד ימין ולכן היא שווה ליד שמאל. ואילו לדעת חכמים זו חוזקה שנולדה לו ביד שמאל ולכן היא שווה לימין.

משנה: הכושי הגיחור והלבקן - אנשים שצבע עורם משונה. **והקפח** - אדם גבוה בצורה משונה ויתבאר בגמרא. **והננס, והחרש, והשוטה. והשיכור** - בגמרא יתבאר

הקשר בין שיכור לכאן. **ובעלי נגעים טהורים** - מי שיש לו נגע טהור מטומאת מצורע, (כי אם היה טמא בכל מקרה הוא לא יכול להכנס לעזרה).

פסולין באדם וכשרים בבהמה: כל אלו הם מומים הפסולים באדם מלהיות כהן, אבל כשרים בבהמה לקרבן. אמנם רשב"ג אומר שבהמה שוטה אינה מן המובחר להיות קרבן.

רבי אלעזר אומר אף בעלי הדלדולין: חתיכת בשר יוצאת מגופו ותלויה בו.

גמרא: כושי וכו': **'כושי'** הוא שחור. **'גיחור'** הוא לבן. **'לבקן'** הוא אדום. קושיא: **איני, והא ההוא וכו':** והרי היה מוכר כבשים ששאל 'מי רוצה לקנות לובקיאני'? והתברר שהוא מוכר כבשים לבנים. אם כן 'לבקן' הוא לבן ולא אדום! תירוץ: **אלא כושי וכו':** אלא גיחור הוא אדום, וכמו שאומרים האנשים 'סומקא גיחיא' - אדום ביותר (הערוך). ואילו לבקן הוא לבן, וכמו המוכר של הכבשים הנ"ל.

*

למדנו במשנה – קפח:

תני רב זביד – גבוה: זהו קיפח. קושיא: **איני והתני ר' אבהו – מנין שהקב"ה משתבח בבעלי קומה? שנאמר "ואנכי השמדתי את האמורי מפניהם אשר כגובה ארזים גבהו":** ואם אנשים גבוהים אינם משובחים, מה ההתפארות בזה? תירוץ: **אמר רב פפא באריכא שמיטה סניא:** מדובר באדם גבוה ודק שגופו אינו יכול לסבול את הגובה שלו והוא נכפף, ונראה כאילו חוליותיו שמוטות.

אמר ריש לקיש וכו': תורן - גבוה כתורן של ספינה. **אצבעי** - קטן כמו אצבע. **בוהק** - לבן ביותר. **טפוח** - כלי חרס שחור (רב"ג).

*

למדנו במשנה – החרש השוטה והשכור:

קושיא: **שיכור מחיל עבודה! בהדי מומי דמחילי עבודה בעי למיחשב:** כהן שיכור שעבד, עבודתו מחוללת ופסולה. ואם כן המשנה היתה צריכה למנות אותו ברשימת המומים שכהן שיש לו אותם מחלל את עבודתו. ואילו רשימת המומים שבמשנתנו, בדיעבד אם הכהן עבד בהם עבודתו אינה מחוללת. תירוץ: **בשאר דברים המשכרים**

ודלא כר' יהודה: לא מדובר שהוא שתה יין, אלא שאכל דבר המשכר, והוא פסול לעבוד לכתחילה אבל עבודתו אינה מחוללת. וזה שלא כדעת רבי יהודה הסובר שאם אכל תאנה מיובשת שבאה ממקום הנקרא 'קעילית', או ששתה חלב, או ששתה דבש שהתבשל עם מים, כל אלו הם דברים המשכרים, ואם נכנס למקדש ועבד, חייב מלקות.

משנה: אלו כשרין באדם ופסולין בבהמה. אותו ואת בנו: מותר לכהן ובנו לעבוד באותו יום במקדש, אבל אסור להקריב בהמה ובנה באותו יום.

טריפה. ויוצא דופן: כהן שיש בתוך גופו מום שאינו נראה בחוץ, ובגללו הוא נעשה 'טריפה' כלומר שאין לו אפשרות לחיות זמן רב, כשר לעבודה. אבל בהמה טריפה, פסולה לקרבן. וכן כהן 'יוצא דופן' כלומר שנולד בניתוח כשר לעבודה, אבל בהמה שנולדה בניתוח פסולה לקרבן.

והנושא נשים בעבירה, פסול עד שידירנה הנאה: כהן שהתחתן עם גרושה שהיא אסורה לו בנישואין, פסול לעבוד עד שידור הנאה ממנה. כי אז הוא ודאי יגרש אותה.

והמטמא למתים: כהן שהולך ונטמא למתים, פסול לעבודה עד שיקבל על עצמו שלא יעשה זאת יותר.

גמרא: למדנו במשנה – אלו כשירין באדם וכו': אותו ואת בנו.

<u>קושיא</u>: **מאי אותו ואת בנו?** אם תאמר עבודה של אהרן ובניו ביום אחד. אם כן בהקבלה לבהמה, יש איסור של שחיטת תייש ובנו ביום אחד. אך האם זה נכון שנוהג בזה איסור? והרי כתוב בברייתא שהאיסור נוהג רק בנקבות כלומר באמא והילד שלה, ולא בזכרים וילדיהם!

אלא בהכרח שאיסור אותו ואת בנו בבהמות נוהג בתיישה ובנה, ובהקבלה לכהנים מדובר בעבודה של כהנת ובנה ביום אחד. אך זה לא יתכן! כי האם כהנת כשרה לעבודה?

<u>תירוץ</u>: **לעולם**: באמת מדובר בכהנים באהרן ובניו, וכמו בן בבהמות מדובר בתייש ובנו. וכמו שאמרו בארץ ישראל – 'עדא אמרה' (= זאת אומרת) שמשנתנו כדעת חנניה הסובר שאיסור אותו ואת בנו נוהג גם בזכרים וילדיהם.